

Måsøy kommune

Kartlegging av sjøsamiske fiskeplasser

Kommuneplanens arealdel 2021-2033

Pål Eskil Sneve, Anna Walseth
02.08.2021

Innhold

1.	Innledning.....	2
1.1	Bakgrunn.....	2
2.	Overordnede føringer og Mål med kartleggingen	2
3.	Metode	3
4.	Samisk bosetning i Måsøy	4
4.1	Dagens situasjon.....	4
5.	Resultat.....	5
5.1	Kartdata	5
5.2	Hovedfunn	6
6.	Kvalitet.....	6
7.	Vedlegg	7
8.	Kilder.....	7

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Måsøy kommune vedtok våren 2020 en revisjon av kommuneplanens arealdel. Planområdet strekker seg over hele kommunes areal - både sjø- og landdel, ekskludert Havøysund sentrum. Arbeidet med arealdelen har pågått siden høsten 2020, og forventes vedtatt våren 2022

Et viktig hensyn som skal ivaretas i planleggingen er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv (jf. pbl. § 3-1). Hvordan denne tolkes er videre konkretisert i Sametingets planveileder, som gjennom vedtatt planprogram ligger som en overordnet føring for kommunens planarbeid.

For å imøtekomme disse hensynene har det vært vesentlig for kommunen å skaffe et kunnskapsgrunnlag til bruk i arealarbeidet og konsekvensutredningen. Her har utfordringen imidlertid vært at det er lite informasjon å få tak i. Gjennom dialog med forvaltningen, interesseorganisasjoner og øvrige kunnskapsmiljøer har kommunen forstått at det i Finnmark er foretatt lite, nærmest ingen kartlegging av tradisjonelt sjøsamisk fiske. Dette gjør det vanskelig for kommunen å si noe om hvilke områder i sjø det er viktig å hensynta. Den manglende oversikten umuliggjør arbeidet med å avdekke interessekonflikter med andre næringer, og å imøtekomme forventninger fra forvaltningen og lovgivningen.

Som beskrevet i planprogrammet har kommunen som mål å imøtekomme krav i sametingets veileder og ku-forskriften, som sier at informasjon om viktige forhold skal innhentes der det mangler. Etter avklaring med sametinget ble det vurdert at tradisjonelle fiskeplasser er av en slik karakter, og burde kartlegges. Sametinget anbefalte kommunen å ta kartleggingen i egen regi.

Denne rapporten inneholder en kort beskrivelse av samisk bosetning i Måsøy, og en oversikt over kartlagte sjøsamiske fiskeplasser.

2. Overordnede føringer og Mål med kartleggingen

Sametinget innspill til planprogrammet, sametingets veileder, deltakerloven, konsekvensutredningsforskriften definerer målsetningen med kartleggingen.

Fra sametingets uttalelse til planprogram for kommuneplanens arealdel.

- Et viktig hensyn som skal ivaretas i planleggingen etter plan- og bygningsloven er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv (jf. § 3-1).
- Måsøy er omfattet av deltakerlovens §21, fjerde ledd om tilgang til fiske av torsk, hyse og sei. Sametinget forutsetter at etablering av akvakultur i disse tradisjonelle samiske kyst- og fjordområder, alene eller samlet med andre tiltak i området, ikke går ut over muligheten til å utøve samisk tradisjonell næring og kultur i området.

- Vi gjør kommunen oppmerksom på at i kystområder kan også fiske for matauke og til husholdsbruk medregnes som viktig naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Fra sametingets planveileder.

- 2.1 Naturgrunnlaget for samisk næringsutøvelse - fjordfiske
Sametingets planveileder kapittel 4 omhandler hensyn kommunene bør ta for å sikre naturgrunnlaget for samisk næringsutøvelse. Punkt 4 c) klargjør Sametingets forventninger til planlegging for å ivareta naturgrunnlaget for samisk kyst- og fjordfiske:

Planleggingen og enkeltvedtak skal:

c. I nødvendig utstrekning sikre arealene til tradisjonelle fiskeplasser og gyteområder av vesentlig betydning for fiske i samiske kyst- og fjordområde, herunder at lokaliteter for oppdrettsanlegg for torsk ikke etableres i gyteområder for vill torsk. Virkningen skal heller ikke medføre irreversibel skade eller ødeleggelse av lokalt fiske av vesentlig betydning for befolkningen i et bestemt område.

Fra KU-forskriftens § 17, andre ledd.

- Konsekvensutredningen skal ta utgangspunkt i relevant og tilgjengelig informasjon. Hvis det mangler informasjon om viktige forhold, skal slik informasjon innhentes.

Målsetninger med kartleggingen.

Ovennevnte krav har ført til følgende målsetning:

- Kartlegge arealer for tradisjonelle fiskeplasser, herunder:
 - Fiske for næringsutøvelse.
 - Fiske for matauke og husholdningsbruk.
 - Lokale fiskeplasser av betydning for befolkningen i bestemte områder.
- Gjennomføre medvirkning med samisk befolkning.

3. Metode

Datagrunnlaget er basert på samtaler med personer med kunnskap om hvordan kystnære sjøområder tradisjonelt har vært brukt til fiske. For å finne informanter har vi brukt eget nettverk og sosiale medier. Vi fikk relativt mange navn på lista over potensielle personer. Det har ikke vært mulig å komme i kontakt med alle. Og av ulike årsaker er det noen som ikke vært interessert, eller hatt mulighet til å bidra. Totalt har kommunen vært i kontakt med 22 lokalkjente personer, hvorav 7 har kommet med konkrete innspill om arealbruk. Intervjuer har foregått via telefon og fysiske møter.

Kommunen har også vært i kontakt med ulike fagmiljøer og forvaltningsorganer, som Troms og Finnmark fylkeskommune, Sametinget, Norce og UiT. Vår erfaring er at forvaltningen har lite kunnskap om denne typen arbeid. Norce har foretatt studier om den sjøsamiske kulturen, og har delt av sine erfaringer med kommunen.

4. Samisk bosetning i Måsøy

Skattemanntallslistene fra midten av 1500-tallet viser de første oversikter over antall samer i blant annet Finnmark fylke.¹

Om en skruer tiden frem til mer moderne tider, ble det gjort en folketelling i 1970. Den viser at den største konsentrasjonen av samiske kjennetegn var i Indre Finnmark, dvs. kommunene Kautokeino og Karasjok og tidligere Polmak kommune (som i 1964 ble slått sammen med Tana kommune).

Samisk kjennetegn som ble registrert, var hvorvidt vedkommende person, hans eller hennes foreldre og besteforeldre snakket samisk som første språk. Og om personen selv regnet seg som same².

Kommunene Loppa, Hasvik, Sørøysund, Måsøy, Nordkapp, Gamvik, Berlevåg og Sør-Varanger har ifølge 1970-tellingen bare små minoriteter som har samisk som morsmål, eller som regner seg som samer.³ Dog kommer det atskillige flere kjennetegn på en større samisk tilknytning, om en ser på besteforeldrenes språk. I bygdene langs Snefjord, som inkluderer Lillefjord og Slåtten, og Revsbotn forekommer dette spesielt hyppig. Folketellingene viser at samene i all hovedsak har vært, og er en utkantbefolkning, og i Måsøy kommune pekes Ingøy, Rolvsøy og stedene Lillefjord, Slåtten og Snefjord distrikter med samisk tilknytning.⁴

4.1 Dagens situasjon

Pr 1. januar 2019 var 81 Måsøy-innbyggere registrert i Sametingets valgmanntall. Dette tilsvarer vel 6,8 % av den voksne befolkningen i Måsøy kommune. I tabellene under presenteres Måsøy og et utvalg andre kommuner i Norge med personer i Sametingets valgmanntall. Antall personer registrert i Sametingets valgmanntall gir ikke et fullstendig bilde av antall samer i Måsøys befolkning. Blant annet er barn og ungdom under 18 år ikke med i statistikken. Det er også sannsynlig at det finnes samer som av ulike årsaker ikke er innmeldt i valgmanntallet.

Tallene under er fra 2019:

Kommune	Valgkrets	Antall	Befolkning
Hammerfest	Nordre	363	20665
Alta	Nordre	1441	11524
Loppa	Nordre	58	917
Hasvik	Nordre	42	1045
Kvalsund	Nordre	143	
Måsøy*	Nordre	81	1235
Nordkapp	Nordre	139	3218

Kilde: «Samiske interesser», vedlegg til kommuneplanens arealdel. Alta kommune 2019/Sametinget.

¹ Norges offentlige utredninger – Retten til fiske i havet utenfor Finnmark, 2008. s. 167.

² NOU 2008 s. 169

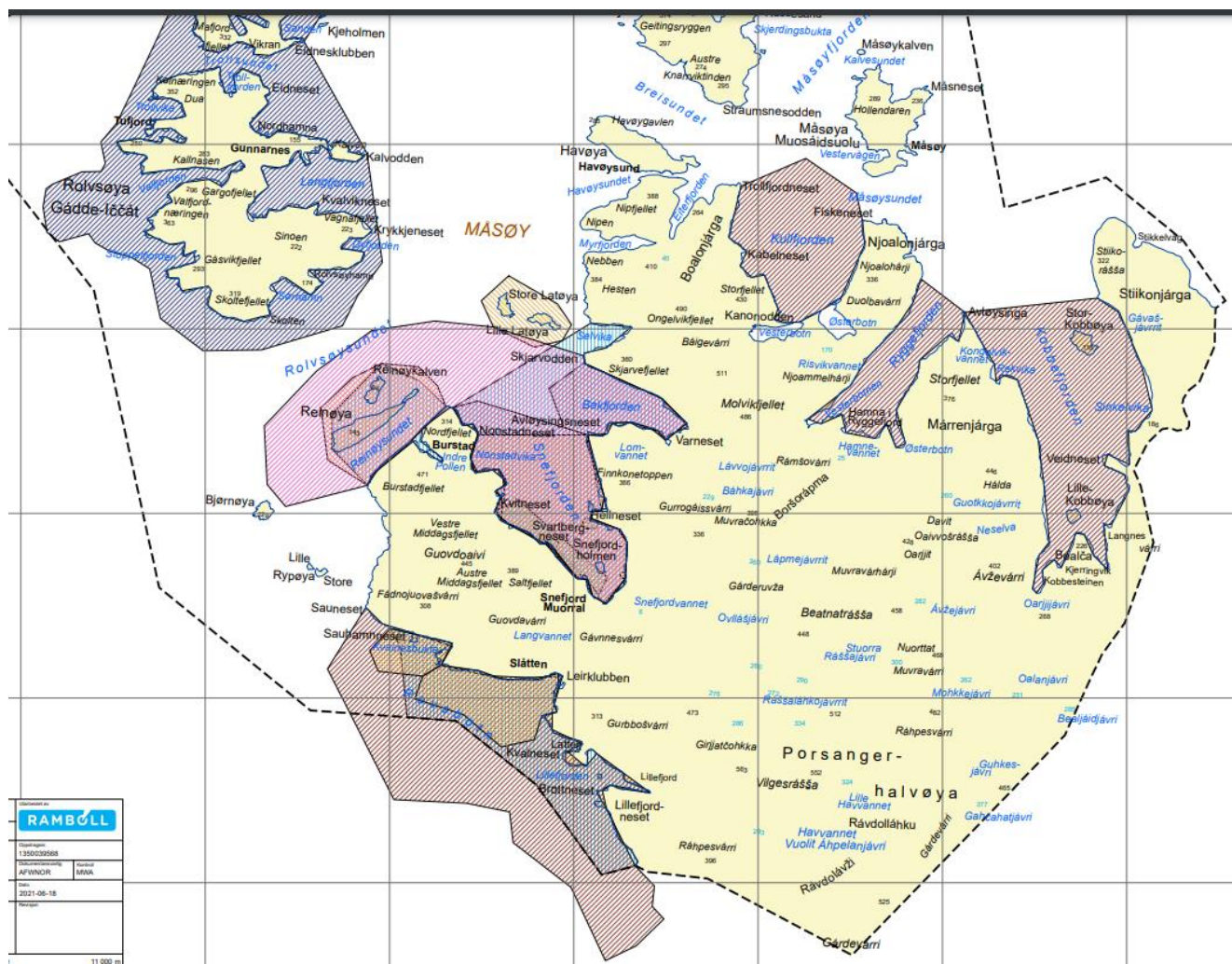
³ NOU 2008 s. 169

⁴ NOU 2008 s. 171

5. Resultat

Resultatet av kartleggingen vil bli brukt som kunnskapsgrunnlag i revisjon av kommuneplanens arealdel.

5.1 Kartdata

Bilde 1. Kartet viser en oppsummering av arealinnspillene.

5.2 Hovedfunn

- Hovedinntrykket er at tradisjonsfiske har foregått i de aller fleste kystnære områder i Måsøy kommune.
- Arealer på vestsiden, fra kommunegrensa i sør mot Havøysund nevnes oftest blant informantene. Dette gjelder spesielt områdene Lillefjord, Snefjord, Slåtten, Bursta, Latter.
- På Rolvsøya har det tradisjonelt vært utøvd fiske langs hele kysten, gjerne i kombinasjon med jordbruk.
- Kombinasjonsdrift; jordbruk og fiske, har også vært utbredt på fastlandet.⁵
- Det framkommer av flere informanter at den spesifikke kunnskapen om viktige eller mye brukte fiskeplasser burde vært innhentet fra tidligere generasjoner. Mye av førstehåndskunnskapen er tapt.
- En informant sa at «Differensiering mellom sjøsamisk fiskeplasser og lokale fiskeplasser fremstår som et unaturlig skille i Måsøy kommune». Det ble også nevnt av flere at den samiske befolkningen og etnisk norske har fisket på de samme stedene i kommunen.

6. Kvalitet

Gjennom kartleggingen har kommunen fått større kunnskap om hvordan kystområdene har vært brukt av den sjøsamiske befolkningen. Resultatene viser at informasjonen i stor grad er generell og grovmaske. Det har vært dels utfordrende å finne spesifikk kunnskap om steder som skiller seg ut som spesielt viktige. Det enkle svaret er at det «har vært fisket over alt, i alle fjorder». Likevel kan vi si at de kystnære områdene nært bygdene, der det har bodd folk peker seg ut: Snefjord, Lillefjord, Slåtten, Latter, Bursta, Reinøysundet blir nevnt flere ganger.

Et mål for kartleggingen har vært å undersøke hvor det har foregått fiske for matauke. Spørsmålet har vært vanskelig å svare på. Som sagt av en informant, «kunnskapen burde vært innhentet fra tidligere generasjoner», men trolig er det også vært fisket for matauke på disse stedene.

Kartleggingen er en del av medvirkningen tilhørende arbeidet med kommuneplanens arealdel, herunder må kvaliteten på resultatet sees i lys av begrensinger på ressurser og tid. Fra andre kommuner, og forvaltningen generelt, finnes det lite erfaring fra liknende kartlegging, og veien har derfor i noen grad blitt til mens vi har gått. Likevel mener vi kartleggingen har gitt oss en større kompetanse på temaet, og at informasjonen vil gi oss et grundigere beslutningsgrunnlag i arealforvaltningen.

⁵ NOU 2008 s. 183

7. Vedlegg

Vedlegg 1: Kartlagte sjøsamiske fiskeplasser.

8. Kilder

- Norges offentlige utredninger – Retten til fiske i havet utenfor Finnmark, 2008.
- «Samiske interesser». Vedlegg til kommuneplanens arealdel 2020-2040. Alta kommune.